

1

Emma is zesentachtig en wil een tatoeage. Een honingbijtje, vlak boven haar boezem. Of ze dat echt wil, weet ze niet, maar daar gaat het niet om, ze kan het zeggen nu. Wat dat betreft is ze in de verkeerde tijd opgegroeid; wat die meiden van tegenwoordig allemaal kunnen uitspoken, schitterend. Breezersletjes en comazuipen, dat hoeft misschien niet, maar *40 Dagen Zonder Seks* is nou ook weer niet nodig.

Elke avond kijkt ze minimaal één uur televisie. Het volume op de hoogste stand want hoe harder het geluid, des te beter ze het kan zien. Ze heeft overwogen om de opstelling van de meubels aan te passen zodat de televisie dichterbij de bank kan staan, maar dan moet ze het meubilair steeds terugzetten als er bezoek komt. De inrichting is al veertig jaar hetzelfde en verandering zou vragen oproepen.

Ze hoeven niet alles van haar te weten.

In het lokale krantje heeft ze een advertentie gezien van een kliniek bij haar in de buurt. Het logo kwam haar bekend voor want ze was er wel eens langsgereden, maar toen had ze niet goed kunnen lezen wat er op de gevel stond. ‘Dankzij de veilige ooglasbehandelingen van Eyescan zijn een bril of lenzen niet meer nodig,’ belooft de advertentie. Ze noteert het nummer.

Praten kan altijd.

Iemand omschreef haar ogen eens als raadselachtig, alsof haar net een listige propositie was gedaan. Zo keek zij perma-

nent, vond hij. Zij vond ‘mysterieus’ een beter woord, maar zag het hoe dan ook als een compliment. Haar ogen heeft ze altijd goed onderhouden, en het compliment trouwens ook want dat draait ze nog geregeld af in haar gedachten, alsof het een jukebox is daarbovenin. Sommige complimenten draait ze grijs.

Emma rijdt achteruit de oprit af. Op de hoek met de weg ligt de grote kei, die aangeeft waar haar territorium begint. Ze manoeuvreert de Polo rakelings erlangs. Piet zegt dat ze haar auto met de kont naar het huis moet parkeren, zodat ze vooruit de straat op kan als ze weg wil rijden. Onzin, ze doet het al jaren op deze manier. Hij gaat toch ook niet ineens een zwemvest aandoen als hij gaat zwemmen? Ze schakelt naar de eerste versnelling, laat rustig de koppeling opkomen en geeft ondertussen een beetje gas. Aan het geluid hoort ze dat ze dat net iets te vroeg doet. Morgen beter. In de verte steekt een man over. Heeft die vent nou een rok aan? Pas als Emma het zebrapad met haar voorwielen aantikt, ziet ze dat het een vrouw is met kort haar en een wat houterige motoriek. Het type vrouw dat, van dichtbij bekeken, ineens een sluimerende snor blijkt te hebben.

In de wachtkamer van de oogarts wordt haar een kopje koffie aangeboden. ‘Met een zoetje, alstublieft.’ Witte kuipstoeltjes met stalen poten en een glazen tafel met een keurige stapel tijdschriften proberen de ruimte op te vullen. Naast haar zit een dame met haar hondje op schoot. Een hond die op schoot kan, is geen echte hond. Honden moeten stoer zijn en hun baasje beschermen, zoals haar dobermanns deden als buurman Gluurman weer eens te dichtbij kwam.

‘Mevrouw Flamer, welkom.’

Haar meisjesnaam. Al drie keer heeft ze de achternaam van een andere man aangenomen, maar zo af en toe handelt ze

nog onder haar eigen naam. ‘Flamer’ wordt door de meesten in eerste instantie verkeerd uitgesproken, waar ze een hekel aan heeft, dus dan verbetert ze diegene en moet ze rústig uitleggen dat het een Engelse naam is, wat lastig is omdat ze op dat moment geërgerd is. Soms zegt ze: ‘Flamer, van *flames*, vlammen in het Engels, weet u wel?’ Maar meestal legt ze niet uit waar de naam vandaan komt.

Met een brochure over de nazorg en een offerte loopt ze de spreekkamer uit. Volgende week donderdag kan ze al terecht. Als ze wil. Dat bepaalt ze zelf.

In haar achteruitkijkspiegel ziet Emma dat er een auto zowat aan haar bumper vastzit. ‘Heb ik wat van je aan of zo?’ zou de jeugd van tegenwoordig zeggen. De donkere sportwagen maakt kleine bewegingen van links naar rechts en weer terug. Ze gaat precies tien kilometer langzamer rijden dan toegestaan is. Emma kijkt naar het asfalt en ziet links van haar auto de doorgetrokken streep. Via het spiegeltje houdt ze de driftige bestuurder in de gaten en probeert ze een profielschets van hem te maken, op basis van zijn hoofd en dit opgefokte rijgedrag. Vast een kerel met een donkere spijkerbroek en een leren riem, met een flinke gesp. Om de boel te compenseren. Emma heeft een hekel aan mannen die riemen dragen. Een echte kerel kan toch wel zijn eigen broek ophouden? Nee, het enige om jaloers op te zijn, is de sportwagen. Het liefst koopt ze een Porsche, maar dat wil ze Piet niet aandoen. Zo’n auto is veel te laag, daar komt hij met zijn lengte van ruim twee meter nooit in. Laatst hoorde ze het verhaal van een man die op zijn vijfentachtigste een Porsche aanschafte, een paar dagen nadat zijn vrouw was overleden. Hij wilde al twintig jaar een sportwagen, maar zijn vrouw vond dat onzinnig. Op haar begrafenis reed hij in een rood exemplaar achter haar aan. Met het dak open.

Pas helemaal aan het einde van de weg hoeft ze rechts af te slaan. 'Net goed,' zegt ze tegen haar spiegelkje.

2

‘Willem! Telefoon!’ Hij loopt naar beneden, Emma staart naar de liniaal, alsof ze deze met haar ogen zou kunnen verplaatsen. Vanuit de slaapkamer boven hoort ze de knokkels twee keer tegen het hout slaan, alsof er onder de huid van de kloppende wijsvinger een stuk metaal is aangebracht. Emma staat boven aan de trap en ziet dat Willem bij de deur stopt in plaats van door te lopen naar de telefoon. De hoorn ligt een poos naast de haak. Zijn moeder loopt de hal in en Willem opent de voordeur. Een Nederlander en een Duitser stellen zich voor. Emma weet al voor wie ze komen. Willems moeder blijkbaar ook, want ze stelt hem voor als Peter. Peter is Willems broer en die kunnen ze alleen beschuldigen van luiheid.

Ze luistert naar het toneelspel van zijn moeder, die vertelt dat Willem met vakantie is, zeilen met zijn oom in Friesland. Emma kan dat ook goed, zo ter plekke een verhaal verzinnen. Ze hoopt dat ze zo meteen geen plankenkoorts krijgt.

Willem wordt door zijn moeder naar boven gestuurd om zijn persoonsbewijs te pakken. Emma loopt terug naar de slaapkamer en pakt van achter de encyclopedie in de boekenkast het blikken doosje waarin de verschillende persoonsbewijzen verstopt zitten, samen met wat buitenlands geld. Op de overloop opent ze het raam. Willem is intussen naar de telefoon gelopen in plaats van naar boven, ze hoort hem bellen. Zijn moeder staat nog steeds in de deuropening met beide heren, ze houdt ze aan de praat met onderwerpen

die Emma onzinnig lijken voor nazimannen. Willem hangt op en sjeest de trap op. Emma drukt het doosje in zijn handen en hij stapt door het raam naar buiten, het dak van de garage op. Hij zal aan de achterkant van het huis naar beneden klimmen en daar de straat op gaan.

Emma pakt haar jas en loopt aarzelend naar beneden. Ze kijkt de twee mannen recht in de ogen, dan is haar angst niet zichtbaar. De strenge gezichten en donkere pakken neemt ze goed in zich op.

‘Gutentag. Wer sind Sie?’

Ze vertelt dat ze de vriendin van Willem is.

‘En waarom bent u hier dan, als hij op vakantie is?’

De voorstelling kan beginnen. Zonder met haar ogen te knippen legt ze uit dat ze geen moeder heeft en dat haar vader overdag druk is met werken, waardoor ze na school vaak naar Willem gaat.

‘Persoonsbewijs graag.’

‘Die heb ik op mijn fiets zitten, ik zal hem even pakken.’

Ze stapt op haar fiets, ze moet zo snel mogelijk naar huis want ze heeft tijd nodig om de kranten en de radio te verstoppen en om haar vader te waarschuwen. Ze zet haar voeten op de pedalen en begint voorzichtig te trappen. Zodra ze doorhebben dat Willem niet meer naar beneden komt, is zijn hele omgeving verdacht en als ze haar persoonsbewijs had laten zien, zouden ze meteen hebben geweten waar ze woont. En dan zou ze zeker geen tijd krijgen om het huis voor te bereiden op nazibezoek. Doortrappen. Niet naar het dak kijken. Niet te hard maar ook niet te langzaam fietsen. In de straten rondom het huis van Willem lopen meer mannen in uniform dan gewoonlijk. Niet omkijken!

Binnen is er niemand. Haar vader is in de tuin aan het werk en haar stiefmoeder zal wel weer jurken aan het passen zijn.

‘Papa, de Gestapo was bij Willem thuis, hij is via het dak ontsnapt en ik ben snel weggefiets.’

‘Verdomme! Dat kan toch niet zomaar!’

‘Papa, houd u even rustig, ik kan het er nu niet bij hebben dat u kwaad op me wordt, ze kunnen elk moment hier zijn. We moeten alle kranten en de radio verstoppen.’

Emma herkent het geklop. ‘Denk eraan dat u zich er niet mee bemoeit.’ Ze duwt haar vader opzij en loopt naar de voordeur.

‘Ah, *Fräulein*. *Sie sind hier*. Waarom ging u er net zo snel vandoor?’

Ze legt uit dat ze schrok van hun bezoek, dat ze niet begreep waarom ze zoveel vragen stelden over Willem en dat ze zo snel mogelijk naar huis wilde, naar haar vader.

‘Wat doet Willem in het verzet?’

‘Voor zover ik weet, heeft Willem helemaal niets met het verzet te maken.’

‘Dus u wilt beweren dat u niks weet van zijn activiteiten?’

‘De enige activiteit die ik van hem ken is dat hij lekker kan zoenen.’

Haar vader staat in de gang, buiten het zicht van de twee mannen. Ze hoort zijn ademhaling versnellen.

‘Mogen we even binnenkijken?’

De man zet zijn rechtervoet over de drempel. Ze werpt haar vader een strenge blik toe. Ze is als de dood dat hij een paniekaanval krijgt. Dat heeft ze één keer eerder meegemaakt. Op de radio hoorden ze dat de Duitsers het land waren binnengevallen. Haar vader raakte compleet over zijn toeren, schreeuwde dat ze toch weg hadden moeten gaan, naar Amerika, maar dat het nu allemaal te laat was. Op een gegeven moment had ze de dokter gebeld en die had hem een kalmerend middel moeten toedienen. Toen de arts de vloeistof in de arm van haar vader spoot, besloot ze dat zo-

dra het over de Duitsers ging, ze het voortaan beter zelf kon opknappen.

Ze laat de mannen alle kamers in het huis zien. Alleen in de studeerkamer van haar vader gaan ze grondig te werk. ‘Hebt u de sleutel van de bureaulade?’

Ze volgt de blik van de Duitser. Zijn ogen voelt ze op haar huid en ze krijgt de indruk dat hij meer geïnteresseerd is in haar vormen dan in het antwoord op zijn vraag. Natuurlijk vinden ze hier geen spullen die hen interesseren, maar de heren doen er wel bijzonder lang over om tot die conclusie te komen. Ineens geeft een van hen een seintje en lopen ze weg. Bij de voordeur draaien ze zich om en bedanken haar voor de rondleiding. Met haar ogen volgt ze de kerels, die in een rechte lijn naar de dienstwagen lopen.

Ze kijkt haar vader aan. Aan zijn ogen ziet ze dat de woede heeft plaatsgemaakt voor angst.

‘Ik moet een tijdje weg,’ zegt ze tegen hem.

‘Ik fiets een stukje met je mee.’

‘Papa, hier ga ik links.’ Terwijl ze afremt, kijkt ze om zich heen.

‘Wanneer zie ik je weer? Hoe weet ik of je veilig bent?’

Ze zou hem graag een zinnig antwoord geven.

‘Pas goed op jezelf, kind.’ Hij drukt twee dubbeltjes in haar hand. ‘Voor de telefooncel.’ Ze zet zich schrap om linksaf te gaan.

Het is pikkedonker, maar haar fietslamp doet ze niet aan. Ze draagt een zwarte jurk, de minst opvallende die ze in haar kast kon vinden, een onaantrekkelijk maar praktisch model met grote steekzakken aan de zijkant. Ze heeft er geld in gestopt en schoon ondergoed. Verder draagt ze niks bij zich. Het moet niet lijken alsof ze ergens voor langere tijd naartoe gaat.

Het is verder fietsen dan ze op basis van Willems uitleg had ingeschat. Ze zet aan en trapt stevig door. Bijna acht uur. Willem heeft haar het afgelopen jaar wel honderd keer de weg naar het adres van Bart uitgelegd. ‘Misschien hebben we het nooit nodig, maar in geval van nood...’ Zij had de route na de eerste keer al onthouden, maar liet hem meestal zijn gang gaan. Ze wist dat het hem een goed gevoel gaf.

Emma belt aan bij de linkerdeur van de twee-onder-een-kapwoning. Bart ziet er precies zo uit als ze zich had voorgesteld. Een jaar of dertig, goed gekleed, rond brilletje, haar in een perfecte zijskeiding. Bart en Willem kennen elkaar van *Het Parool*, maar zij heeft hem nog nooit gezien.

In de deuropening begroet ze hem alsof ze elkaar al jaren kennen. Dat heeft Emma afgekeken van Willem, van de vele afspraken met onbekenden waarbij zij hem vergezelde. Achter gesloten deuren stellen ze zich pas daadwerkelijk aan elkaar voor. Bart gaat haar voor naar de kamer aan de achterkant van het huis en daar zit Willem. Ze is opgelucht om hem weer te zien.

‘Ze hebben mijn moeder meegenomen.’

Haar maag voelt ineens alsof iemand van binnenuit een stomp tegen de wand heeft gegeven. Willem vertelt over zijn tocht via de dakgoot van het huis en het dak van de garage naar de achtertuin van de bureu. In plaats van direct op de fiets te springen en naar het schuiladres te gaan, is hij een paar uur in de tuin van de bureu blijven liggen omdat hij wilde wachten tot de nazi’s weg waren.

‘Toen jij niet terugkwam, zijn ze naar binnen gestormd. Met mijn moeder tussen hen ingeklemd kwamen ze weer naar buiten. Ze heeft zich stevig verzet, dat kon ik horen. Ik heb getwijfeld of ik tevoorschijn zou komen en hen tegen zou houden, maar dat was nou precies waar ze op uit waren natuurlijk.’

Ze heeft ineens ontzettende dorst. Het is alsof zijn woorden al het speeksel in haar mond opzuigen.

‘Ik hoorde hoe ze tegenstribbelde. In mijn hoofd herhaalde ik keer op keer: “Mama is sterk, mama redt zich wel”, maar eigenlijk wilde ik haar helpen.’

Willem heeft gelukkig goed aangevoeld dat hij zijn schuilplaats beter niet kon verlaten.

‘Hoe lang kunnen we hier blijven?’ vraagt Emma.

‘Zeker niet meer dan één nacht. Bart en mij hebben ze niet met elkaar in verband gebracht, anders waren ze hier nu al wel geweest, maar vanaf nu kunnen we nergens langer dan een paar dagen blijven,’ zegt Willem. ‘Ga maar vast naar boven, ik kom er zo aan.’

Ze vertrouwt op Willem en zijn contacten, maar weet dat haar inbreng ook waardevol zal zijn. Als zij haar intuïtie op de markt kon verkopen, zou ze goed verdienen. Ze loopt naar de gang en dan zachtjes in een rechte lijn weer terug. Achter de keukendeur blijft ze eventjes staan, luisteren. Ze vragen zich af hoe de Gestapo Willem op het spoor is gekomen. ‘Iemand moet me hebben verraden,’ zegt hij.

Emma loopt de keuken weer in.

‘Ik heb wel een vermoeden.’

3

Emma schrikt als ze in de spiegel kijkt. Heeft ze echt zoveel rimpels? Met de vingertoppen tegen haar slapen trekt ze de huid strak. Mmm, ze dacht dat ze er ongeveer zo uitzag. Niet meer dus.

Naar de dokter gaat ze liever niet, die vertelt je wat je toch al weet. De vorige keer kreeg ze te horen dat ze suikerziekte had. Ouderdomssuiker. Ouder. En dom. Iets klopt er niet, maar hoe dan ook moet ze sindsdien taarten en zo laten staan. Heel vervelend. 'In wijn zitten ook veel suikers,' had de arts gezegd. Dat wist ze wel, het was daarom extra teleurstellend dat hij het er specifiek bij zei.

De dokter is niet de enige die de dingen koppelt aan haar suiker. Het liefst rookt ze elke dag een paar sigaretten maar dat staat Piet niet toe, welja, inderdaad, in verband met haar suiker. Daar luistert ze uiteraard niet naar, maar ze heeft ook geen zin in een dagelijkse rookdiscussie. Ze kiest dus zorgvuldig haar rookmomenten, bijvoorbeeld als ze weet dat hij zeker tien minuten op de wc zit. Stiekeme sigaretjes zijn dubbel zo lekker. Ze is verslingerd aan het merk Vogue, want die sigaretten zijn lang, slank en wit, en ze geven haar een elegant gevoel. Het geluid van haar zippo en het gevoel als haar vinger over het wieltje gaat. Daar geniet ze van. En van de geur. En van het uitblazen. En de afdruk van de rode lippenstift op het witte filter. Daar kan ze minutenlang naar kijken. Kuskunst. Als er familie of vrienden op bezoek zijn, zet ze overal asbakken neer, drie per vensterbank, op tafel, op het toilet,

op de rand van de schouw, echt overal want bezoek mag roken. En zij rookt openlijk mee want Piet durft toch niet *en plein public* de discussie met haar aan te gaan.

Ze is onderweg naar de oogarts voor controle. Als ze een kruispunt nadert, springt het licht net op rood. Gas. Dat sprankelende gevoel, de kick, daar gaat het om. Ze heeft het nog in zich, vindt zij dan. De verkeersregels negeert ze graag, ook als Piet bij haar in de auto zit. Hij vindt het vreselijk als ze door rood licht rijdt of voorrang néemt. Zijn hand schiet dan richting de hendel rechts boven het portier. 'Aha, zo ben je dus ook in Engeland aanbeland,' zei hij eens. Emma had toen wel gelachen maar het kostte moeite. Haar mond was samengetrokken, alsof ze van zelfgemaakte jam had geproefd voordat ze er suiker bij had gedaan. Hij heeft geen idee wat het haar heeft gekost om in Engeland te komen.

De letters worden steeds kleiner. Maar het zijn wel steeds dezelfde rijtjes met dezelfde letters, of je nou voor of na een laserbehandeling komt. Ze kan het patroon inmiddels dromen. B, H, D, G. Dan C, K, L, S. En dan R, T, F, M. Dat is toch stupide. Zo kan iedereen zich toch door een oogtest bluffen? Natuurlijk zit je er voor jezelf en heb je er niets aan om te doen alsof je de kleine lettertjes moeiteloos kunt lezen, maar toch. Het zit in de natuur van de mens om dan te doen alsof zelfs de minuscule lettertjes geen problemen opleveren. Zich verheugend op het schouderklopje van de oogarts die toch wel onder de indruk moet zijn van zulke goede ogen, dreunt ze de rijtjes op.

'Geweldig, mevrouw, uw zicht is uitstekend.'

Thuis kijkt ze naar het apparaat dat sinds kort het plankje met de videorecorder deelt. In haar hand het glinsterende schijfje. Van haar kleinkinderen gekregen. Boven op de

videorecorder zette Charlie een dvd-speler, daar had ze er thuis twee van omdat de nieuwe huisgenoot niet alleen zichzelf inbracht maar ook een nieuwe dvd-speler.

Oh god, hoe werkt dat ding?

‘Je mag me altijd bellen,’ had haar kleindochter gezegd nadat ze het had voorgedaan. Emma legt het ronde schijfje op de tafel. Ze wil helemaal niet wennen aan een nieuw apparaat, waar discs in gaan in plaats van videobanden. Piet komt naar beneden. ‘Heb je die dvd al aan de praat?’

‘Straks. Ik ben nog even aan het opruimen.’

‘Aha, nou in dat geval...’ Ze ziet dat zijn mondhoeken opkrullen.

‘Misschien moet je boven in de kledingkast ook even kijken wat er weg kan. Ik heb het net opgemeten. Je hebt zeventien meter aan kleding.’

Ze wil opmerken dat hij in twee maanden al 1387 potjes patience heeft gespeeld op de computer en dat dat ook niet bepaald iets is om trots op te zijn, maar ze houdt zich in. Inderdaad, ze is slecht in weggooien. Maar daar hoeft hij zich toch niet mee te bemoeien? Hij mag dan wel lang zijn – ‘Twee meter vier en ik krimp niet!’ – zij voelt zich zeker niet klein bij hem.

Ze heeft die bewaarzucht ook met eten. In de vriezer staan nog acht tupperwaredoosjes vol couscous. En dan heeft ze elk studerend kleinkind ook nog eens een doos meegegeven. Ze maakt er een dagtaak van om het Marokkaanse gerecht steeds in een nieuw jasje te gieten. Het doel van het spel is dat het Piet niet opvalt dat de couscous meerdere keren op het menu staat deze maand. Gister serverde ze een pittige salade erbij, vandaag legt ze twee tilapiafilets kruislings erbovenop en venusschelpen eromheen. Presentatie en aankleding, daar gaat het om. Daar kan je mensen mee op het verkeerde been zetten. En dat heeft lang niet altijd met eten te maken.

Na het eten wil Piet een film kijken. Emma vraagt of dat niet kan wachten tot het weekend, ze heeft nog een stapeltje post dat ze graag wil beantwoorden. ‘En ik heb het *Algemeen Handelsblad* vandaag nog niet gelezen.’

‘*NRC Handelsblad*,’ zegt Piet.

‘Je begrijpt wat ik bedoel.’ Zo flauw dat hij haar altijd verbetert. De extra kosten om die krant dagelijks in België te laten bezorgen zijn aanzienlijk, eigenlijk is het zonde om niet alles te lezen maar sommige dagen komt ze er simpelweg niet aan toe. Alleen het kunstkatern leest ze standaard en dan met name de recensies van toneelstukken, want ze houdt van het toneel, de decors, de liedjes en de kostuums. Vooral de toneelstukken die gebaseerd zijn op een boek zijn interessant omdat de personages daarin echt tot leven komen. Emma krijgt een gezicht bij het verhaal. Een kledingstijl. Een accent. Het is helemaal geweldig als ze het boek heeft gelezen voordat ze naar het toneelstuk gaat, want dan is het spannend of haar verbeelding overeenkomt met die van de regisseur. Meestal niet.

De dvd-speler loert naar haar. Om te beginnen zet ze de televisie aan. De majesteit verschijnt in beeld. Ze heeft een jurk aan van twee verschillende stoffen, waardoor het lijkt of er van twee oude jurken een nieuwe is gemaakt. Moeilijk om naar te kijken. Hoe kan ze zo’n typische oorlogsjurk aantrekken? Volgende week gaat ze met Piet naar de dodenherdenking op de Dam in Amsterdam. Hopelijk heeft de koningin dan wel iets behoorlijks aan.

De oude majesteit heeft ze vaak ontmoet. Vaak genoeg. De eerste keer was in Londen. Op Oranjevaven. Vlak nadat ze in Engeland was aangekomen werd ze uitgenodigd want Wilhelmina wilde alle Engelandvaarders ontmoeten. De ministers vonden dat van de gekke. Emma lette op de kleding van de vorstin want ze had gehoord dat deze weigerde gebruik te

maken van haar positie om bijvoorbeeld extra textielpunten voor zichzelf op de kop te tikken. Ze wilde solidair zijn met het volk en het net zo zwaar hebben als de mensen 'thuis'. Die eerste keer dat Emma haar ontmoette droeg ze een zwart gebreid dingetje om haar hals. Emma vond het een vreemd lapje en overwoog om de koningin ermee te complimenteren, maar deed dat toch maar niet want ze wist dat het niet gewaardeerd zou worden. Je sprak haar niet aan, je gaf alleen antwoord op haar vragen, dat was de regel. Er waren ook twee jongens bij, twee schippers, Wilhelmina ontving altijd een paar Engelandvaarders tegelijk. Zij schonk thee in en vroeg de jongens hoe het met de suikerbietencampagne was. Die ene antwoordde: 'Goed', waarop die andere zei: 'Goed? Oh joh, wat leg jij nou te lullen? Je weet er niks van!' De hofdame, mevrouw Verbruggen, bleef er bijna in. Hoestend van het lachen sloeg ze zichzelf een paar keer op haar sleutelbeen, wat het hoesten alleen maar erger leek te maken. 'Tsja,' zei mevrouw Verbruggen tegen de majesteit, 'dit is nou echt Hollands glorie.' Maar de vorstin liet zich niet kennen. Niets was zo belangrijk als de mensen die uit Nederland naar Engeland waren gekomen. Aan het einde van het gesprek kreeg ze een hand, en toen Emma, per ongeluk, een blik wierp op het zwarte ding zei de majesteit: 'Ja leuk, hè? Heb ik zelf gebreid.'

Ook na de oorlog ontmoette ze koningin Wilhelmina regelmatig, want haar eerste man, Chris, werd adjudant van de majesteit. Emma werd altijd treurig van de gesprekken. Die vrouw bedoelde het allemaal goed, maar ze was zo onwerelds. In Londen zei iedereen ja en amen tegen haar, en ze leefde met het idee dat het allemaal goed zou komen en dat wanneer zij terugkeerde, er een compleet ververst en vernieuwd Nederland voor haar klaarstond om over te regeren. En dat het land dat zou toejuichen. Maar dat was niet zo.

Niemand had de moed om eerlijk tegen haar te zijn. Chris probeerde haar wel eens uit de droom te helpen. Dan zei hij: 'Majesteit, ik weet dat ik dit eigenlijk niet mag zeggen maar het is helemaal niet waar. U denkt dat heel Nederland verzet heeft gepleegd, maar dat is niet zo. Daar vergist u zich in.'